

УДК 378.147:005.6

Чадаєва К.Ю.

Харківська державна академія
дизайну і мистецтв

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Чадаєва К.Ю. Інновації в освіті: теоретично-методологічні засади мотивації навчальної діяльності у вищій школі. Розглянуто зміст і завдання інноваційної діяльності у вищій освіті. Проаналізовано засади мотивації як форми інновації вищої школи. У статті розглядаються проблеми створення педагогічних умов для формування у студентів спрямованості на успішну професійну діяльність у творчих ВНЗ. Розкрито сутність і структурні складові спрямованості студентів на успішну професійну діяльність, обґрунтовано педагогічні умови досягнення.

Ключові слова: вища освіта, інновація, мотивація, навчальна діяльність.

Чадаева К.Ю. Инновации в образовании: теоретико-методологические условия мотивации учебной деятельности в высшей школе. Рассмотрены содержание и задачи инновационной деятельности в высшей школе. Проанализированы средства мотивации как формы инновации высшей школы. В статье рассматриваются проблемы создания педагогических условий для формирования у студентов направленности на успешную профессиональную деятельность в творческих вузах. Раскрыта сущность и структурные составляющие направленности студентов на успешную профессиональную деятельность, обоснованы педагогические условия достижения.

Ключевые слова: высшее образование, инновация, мотивация, учебная деятельность.

Chadaeva K. Innovations in education: theoretical and methodological terms of motivation learning activities in higher education. The paper considers the content and objectives of innovation in higher education. Analyzed the motivations of innovation as a form of higher education. In article problems of creation of pedagogical conditions for formation at students направленности on successful professional work in creative high schools are considered. The essence and structural making orientations of students on successful professional work is opened, pedagogical conditions of achievement are proved.

Key words: higher education, innovation, motivation, learning activities.

Надійшла до редакції 11.09.2013

© Чадаєва К.Ю., 2013

В соціології освіти немає чіткого уявлення про концепції інновацій і інноваційну діяльність в освіті [1]. Здебільше, дискусії на цю тему поступово переходять до обговорення винаходів і їх економічного (частіше, комерційного) ефекту. У багатьох міждисциплінарних дослідженнях інновації протиставляються традиціям. У соціології організації новий підхід до інноваційних процесів пов'язаний із протиставленням інновації та інституціоналізації.

Інновація – це така форма індивідуальної або групової поведінки, коли окрема людина або група досягають соціально визнаної мети засобами, що ще не були інституціоналізовані в попередній структурі, тобто інновація виявляється пов'язаною не з дифузєю культурних нововведень, а з процесами створення нових форм поведінки. Розвиток соціології організацій зумовив не тільки розрізнення інновацій відповідно до тривалості їх утілення, але і до типологізації інновацій згідно з їх спрямованістю, а також характером подолання опору і конфліктів.

Інновація може бути розглянута як акт, вчинок, процес, протилежний тому, що буде визнано соціальною інституцією. І лише в тому разі, якщо інституція ототожнюється з якоюсь традицією, інновація виявляється протилежністю традиції. Щоб інноваційні процеси стали соціально визнаними, суспільними і культурними інституціями, знаходячи нові можливості і задаючи нові горизонти в системах новоутворень. Термін «інновація» виникає у латинській мові у середині XVII ст. й означає впровадження нового в деяку сферу, спричинення змін у ній. Отже, інновація – це, з одного боку, процес оновлення, реалізації, впровадження, а з іншого – діяльність щодо втілення інновації в певну соціальну практику [4:123–126]. Отже, інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на вирішення комплексної проблеми, яка породжена зіткненням (конфліктом) сформованих норм практики або невідповідністю традиційних норм новим соціальним очікуванням.

Інноваційна діяльність та інновації в соціології освіти можуть полягати у фіксації інноваційного досвіду; його культурного оформлення; описі механізмів трансляції і спрямовуватися на перетворення існуючої освітньої практики або на створення принципово нової практики. У системі освіти необхідне організаційно-управлінське оформлення нововведень і їхнє нормативне закріплення в практиці, що змінюється, в якій інноваційна діяльність в освіті розвивається за наступними напрямками:

- науково-дослідна діяльність, спрямована на здобуття нового знання про те, як щось може бути («відкриття») і як щось можна зробити («винахід»);
- проектна діяльність, спрямована на розробку особливого, інструментально-технологічного знання про те, як на основі наукового знання в заданих умовах необхідно діяти, щоб мати те, що може або повинне бути («інноваційний проект»);
- освітня діяльність, спрямована на професійний розвиток суб'єктів визначеної практики, формування в кожного особистого знання (досвіду) про те, що і як вони мають робити, щоб інноваційний проект утілювався в практиці («реалізація») (3:76-80).

Тобто власне інноваційна діяльність спрямована на те, щоб відкриття перетворити на винахід, винахід

– на проект, проект – на технологію реальної діяльності, результати якої, по суті, і являють собою новачку.

Таким чином, якщо сучасна вітчизняна освіта повинна прийняти виклик часу, що полягає у вимозі професійно забезпеченого вирішення проблеми виробництва і відтворення людяності й людського, то соціологія освіти має спрямовуватися на пошук інноваційного потенціалу й механізми його актуалізації, інституціоналізації інновацій у системі освіти, тому що освіта – це шлях і форма становлення цілісної людини.

Упродовж тривалого часу в освіті основну увагу приділяли екстенсивному інформаційному навчанню, що гальмувало розвиток самостійного мислення, формування особистості людини, діалектики суспільної та індивідуальної свідомості.

Кардинально змінити цю ситуацію можна тільки за умови якісних змін у ставленні до освіти зі сторони суспільства і структур влади та реальних перетворень у навчальному процесі. Без розуміння зростаючої ролі освіти, підвищення їх соціальної активності зміни в цьому процесі можуть залишитися тільки бажаннями.

Удосконалення сучасної освіти спрямоване на формування особистості, котра усвідомлює свої можливості, прагне до самоосвіти, самовдосконалення, максимальної самореалізації, досягнення успіху. «Ми захоплюємося нашою наукою, але як заразити молодь цим захопленням? Як заманити у фізику майбутніх Фермі? Звичайний у цих випадках метод – *здивувати, вразити*. Проблема в тому, що людину не можна *здивувати*, якщо вона не знайома з тією ситуацією, в яку ваш сюрприз вносить вирішальні зміни. Але в кожній сфері для новачка можна знайти захопливий, повчальний аспект справи й подати її у формі, яка зацікавить. Це не кожному дано, але в цьому полягає “секрет мистецтва лектора”» (К. Дарроу) [5:46].

У зв'язку із цим особливо актуальним є вивчення сфери потреб і мотивацій особистості студентів, формування їх орієнтації на досягнення бажаних результатів. Такий підхід сприяє ефективній підготовці майбутніх спеціалістів, адже «мотивація повинна розглядатися як процес, який направляє, регулює й активізує діяльність суб'єкта навчання» [6: 74].

У зарубіжних дослідженнях вивченню мотивів приділяється значна увага. Виконано численні теоретичні й експериментальні дослідження з питань спонукань поведінки людини.

Своєрідне розуміння мотивації характерне для гештальтської психологічної школи. К. Левін, котрий розробив методику експериментального вивчення мотивів, розуміє їх як щось самостійне. Як представники гештальтпсихології розуміли категорії образу, так К. Левін у «теорії поля» розуміє категорію мотиву.

М. Олпорт у книзі «Особистість» як представник «персоналістичного» напрямку висунув ідею особистісного підходу до мотивації людини. У його теорії самореалізації особистість розглядається як першопричина людської поведінки.

У дослідженнях З. Шапіро було виявлено, що в умовах вільного вибору завдань студенти надають перевагу складним завданням, тоді як в умовах зовнішнього підкріплення вони обирають простіші, аби підвищити ймовірність отримання нагороди.

Ф. Денер і Є. Лонкі також зазначають, що за наявності вибору особи надають перевагу складним видам активності, які потребують виявлення своїх здібностей.

Д. Мак-Маллін і Дж. Стефен з'ясували: якщо в роботі з проблемними завданнями шоразу підвищувати їхню складність, то випробувані демонструватимуть зростання внутрішньої мотивації за умови, що вони сприяють підвищенню компетентності.

У теорії мотивації Е. Даффи поведінка описується через спрямованість (підхід, загальна лінія поведінки) та інтенсивність (внутрішнє порушення й активність). Отже, під час визначення мотивації необхідно підкреслити активацію і її напрямки.

Мотиваційні технології покликані сприяти швидкому залученню до професійної навчально-пізнавальної й навчально-виробничої діяльності без тривалого «вживання» в роботу, підтримувати діяльність на необхідному рівні активності.

Привертає увагу структура мотиваційних компонентів у процесі навчання, яка містить такі види:

- швидкість долучення викладача у навчальній діяльності, стійкість інтересу до неї,
- наполегливість студентів у вирішенні навчальних проблем.

«Світоглядні почуття відіграють роль внутрішніх долучені до загального ефекту, визначених закономірним відношенням зовнішніх і внутрішніх умов. Від такого узагальненого, підсумкового ставлення людини до життя залежать і поведінка людини в будь-якій ситуації, в якій вона перебуває, і ступінь її залежності від цієї ситуації або свободи в ній» (С. Рубінштейн) [7:93].

У процесі навчання відбуваються подальший розвиток і трансформація мотиваційної структури студента у двох напрямках: по-перше, загальні мотиви особистості трансформуються в навчальні; по-друге, змінюється система навчальних мотивів. Так поступово формується позитивне ставлення до майбутньої професії, оскільки цей мотив пов'язаний з кінцевою метою навчання.

Отже, навчання, яке ґрунтується на внутрішній зацікавленості, буде значно успішнішим, тому що в разі наявності такої зацікавленості людина здатна працювати без будь-яких зовнішніх підкріплень. Водночас, переважання зовнішньої мотивації сприяє зниженню пізнавальної активності.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-ІУ від 04.07.2002 р. / Відомості ВР України. – 2003. – №36. – Ст. 266.
2. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 рр.). «Шляхом Європейської інтеграції». – К.: УВН Держкомстату України, 2004. – 416 с.
3. Инновационная модель развития: Теория и практика нововведений / [Кравцова В.И., Карунин А. Л., Катанаев Н. Т. и др.] - М.: Информпечать, 1998. – 191 с.
4. Яковец Ю. В. Эпохальные инновации XXI века / Яковец Ю.В. – М.: Экономика, 2004. – 444 с.
5. Коваленко О.Е. Методика професійного навчання: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Коваленко О.Е.– Х.: Вид-во НУА, 2005. - 360 с. – (Нар.укр.академія).
6. Коваленко Е.Э. Методика профессионального обучения: Учебник для инженеров-педагогов, преподавателей специализированных систем профессионально-технического и высшего образования / Коваленко Е. Э. – Х.: ЧП «Штрих», 2003. – 480 с.
7. Зиглар З. Умение добиваться успеха / Зиглар З. – М.– СПб., 2000, – 350 с.